

Avduking av minneplate i Vassfaret, lørdag 29. august 2015

Brigader Henning A. Frantzen, Forsvarsdepartementet

Ordførere, veteraner, pårørende av veteraner,

Kjære alle sammen!

La meg først få overbringe en hilsen til dere fra forsvarsminister Ine Eriksen Søreide. Hun skulle gjerne ha vært her selv, men på grunn av et tett program hadde hun dessverre ikke mulighet til å komme.

Det er derfor en stor glede for meg å være her i dag og avduke minneplaten for base Elg her på Bjørke.

Denne minneplaten symboliserer en del av vår krigshistorie. Vassfaret og dalførene rundt var viktige treningsområder for Milorg under krigen. De lokale som vervet seg fikk fullgod soldatutdanning under instruksjon fra Linge-kompaniets menn. Eller UK-karene, som de het på folkemunne.

Store mengder med våpen og utstyr ble sluppet fra fly og lagret her. Dette materiellet hadde stor betydning for hjemmestyrkene i Hallingdal og Valdres og deres innsats. På slutten av krigen hadde base Elg et lager med våpen og materiell for 2 500 mann.

Milorg bygget opp en slagkraftig styrke under påvente av tysk kapitulasjon. Under sin sjef Paul M. Strande ble base Elg en viktig del av denne. De var blant de få som klarte å utfordre tyskerne militært. Trefningene ved Haglebuvann i krigens aller siste fase endte med tyske tap.

Livet på skauen var farlig og et blodslit.

Beholderne med utstyr som ble sluppet fra flyene inneholdt innimellom oppmuntringer som tobakk, sjokolade og alkohol.

Ikke minst det første var viktig. Det fortelles at en radiooperatør etter hvert erstattet ordet «stop» i en serie meldinger med ordet «tobakk». Det virket.

Viktige handlinger ble utført av mennesker som var villige til å risikere livet. Bragder ble utført. Helter ble skapt. Men, mange ble arrestert. Flere ble såret. Noen ga sitt eget liv.

De kunne ha valgt annerledes. De kunne valgt å sitte stille, hegne om seg og sine, og vente til det hele var over.

De valgte noe annet.

Jeg er glad for at vi nå få på plass en minneplate som for alltid vil minne oss om innsatsen til Base Elg og deres betydning for motstandskampen i Norge.

2015 står i krigens tegn.

Det er i år 75 år siden Norge ble okkupert og 70 år siden frigjøringen. Det er et historisk år som det er verdt å markere.

Og markeringer har det vært mange av. I det første halvåret av 2015 har Forsvarsdepartementet arrangert, eller deltatt i, 20 slike minnemarkeringer. Statsministeren, forsvarsministeren og andre regjeringsmedlemmer har vært til stede på mange av dem. Våre allierte har deltatt flere steder. Og nordmenn har vært på markeringer i USA, Storbritannia, Frankrike, Tyskland og i andre land. Jeg var senest i forrige uke i Dieppe i Frankrike for å markere den årlige Dieppe-dagen, sammen med en av våre mest kjente gjenlevende veteraner, general Wilhelm Mohr fra Luftforsvaret, som ble hedret av myndighetene for sin innsats.

Fram til jul kommer Forsvarsdepartementet til å delta i ytterligere 10 arrangementer i inn- og utland. Og flere vil det nok bli - også til neste år.

Markeringene har fått bred dekning i media, både nasjonalt og lokalt. Dette, samt de mange filmene, programmene og seriene som har gått på TV gjennom hele året, gjør at krigen har fått stor oppmerksomhet. Mange av våre helter har blitt løftet frem. Det bidrar til økt kunnskap, ikke minst hos de unge. Dette er viktig. For å vite hvor vi skal, må vi vite hvor vi er, og hvor vi kommer fra.

Krigen berørte alle. Det var ingen som gikk fri.

Motstandskampen var sammensatt.

Norge deltok militært med alle tre forsvarsgrener. Over 1 000 nordmenn falt under alliert kommando. I tillegg mistet over 4 000 sjøfolk livet i den norske handelsflåten. Det kanskje viktigste norske bidraget til den allierte seieren var det de som ga.

For det store flertallet av nordmenn handlet hverdagen om å skaffe det nødvendige til seg og sine. Vanlige mennesker bar store byrder.

Samtidig økte motstanden fra år til år. Holdningskampen var viktig for utfallet av krigen, og moralen i befolkningen var høy.

Mange modige mennesker deltok i den sivile innsatsen. De som hjalp flyktninger over grensen. De som laget og distribuerte illegale aviser. De som nektet å rette seg etter påbudet om å undervise barna i nazismens raseteorier. De som her hjemme eller fra annet land planla og gjennomførte sabotasjeaksjoner.

Hver enkelt handling var et bidrag til freden.

Men prisen kunne være høy. 44 000 nordmenn ble arrestert. Over 10 000 måtte bøte med livet.

Det begynner å bli få igjen som kan fortelle. Vi må ta vare på beretningene og vi må gi dem den anerkjennelsen de fortjener mens de fortsatt lever.

Derfor har regjeringen innført en minnemedalje, som kan tildeles for sivil eller militær innsats under krigen. Hittil har nærmere 900 personer fått minnemedaljen, og det er fortsatt mulig å komme med forslag.

Regjeringen har også etablert et historieprosjekt, som skal undersøke om det finnes grupper eller personer som ikke har fått den anerkjennelsen de fortjener for sin innsats. Muligheten til å komme forslag til kandidater har blitt annonsert i pressen, og det har kommet inn omlag 1 000 forslag. Vi kan ikke regne med at flertallet av disse vil føre til dekorering. Men vi har fått kjennskap til en lang rekke tapre mennesker som gjorde en innsats under krigen, og som vi kanskje ikke hadde hørt om ellers. Deres beretninger vil bli tatt vare på for ettertiden.

Samlet sett skal vi være stolte over motstanden Norge gjorde under krigen. Samtidig må vi alltid huske at krigen ikke ble vunnet her. Den ble vunnet på kontinentet og på verdenshavene.

Vi må heller aldri glemme at krigen handlet om noe mer enn oss selv og vår frihet. Den handlet om Europas frihet.

Og vi var helt avhengige av våre allierte.

Det var stormaktene, med USA og Storbritannia i spissen, i allianse med Sovjetunionen, som sørget for den endelige seieren. Sovjetunionen utkjempet de største slagene og led de største tapene. USA produserte den største andelen av krigsmateriell. Landet sto for 40 % av den totale krigsproduksjonen.

I løpet av krigen produserte USA totalt nesten 300 000 fly, herunder 100 000 jagerfly, 100 000 bombefly og 95 000 transportfly.

250 000 kjøretøyer, herunder 88 000 stridsvogner.

10 slagskip, 137 hangarskip, over 1 000 mindre orlogsskip og 65 000 landgangsfartøyer.

De overveldende forsyningene av amerikansk krigsmateriell og ikke minst personell, sammen med britenes standhaftighet i en kritisk fase av krigen, var de avgjørende faktorene for utfallet av krigen.

Freden ga oss en viktig lærdom: Vi kan ikke sørge for vår sikkerhet alene. Den sikres best i nært samarbeid med allierte, som deler våre verdier og ideer.

Solidariteten og samholdet som ble bygget opp mellom våre allierte under krigen, ble etterpå grunnlaget for dannelsen av NATO.

En allianse som vår forsvarsevne i dag hviler på.

En annen viktig lærdom fra andre verdenskrig er at kampen for sikkerhet og norske interesser ikke bare kan føres i Norge. Verden er i dag knyttet tettere sammen enn før. Hendelser langt borte kan raskt treffe oss her hjemme.

Derfor må vi sikre at vi har evne til å møte morgendagens utfordringer. Det betyr at vi må være godt forberedt her hjemme. Og vi må bidra til å skape sikkerhet i land langt borte.

Det gjør våre soldater hjemme og ute, hver eneste dag. De norske soldatene som trener irakiske sikkerhetsstyrker i kampen mot IS. Vårt personell som har bidratt i NATO og FN-

styrker blant annet i Libanon, på Balkan og i Afghanistan. De mange som kjemper hver eneste dag for de samme verdiene som våre veteraner gjorde for 75 år siden - for norske interesser, fred, frihet, demokrati og stabilitet. De er alle en del av det forsvaret som skal sikre at vi aldri opplever 9. april igjen.

Krigen er en sammensatt historie. Den handler om enkelthendelser og enkeltindivider. Om de som led og om de som våget.

Om de som ble såret, fengslet, mistet livet, mistet sine kjære.

De gjorde det for vår frihet.

Det skal vi aldri glemme. Vi skal vise vår takknemlighet blant annet gjennom markeringer som dette.

Hjemmefronten ga et selvstendig bidrag til landets frigjøring, ikke minst som garantist for at overgangen fra krig til fred gikk godt. Innsatsen fikk også stor betydning for den norske forsvarsviljen etter krigen. Det går en direkte linje fra etableringen av hjemmestyrkene som offisiell forsvarsgren i 1944, til etableringen av Heimevernet i 1946.

Noen av base Elgs menn fikk sentrale posisjoner i Forsvaret etter krigen. Blant annet ble Paul Strande utnevnt til generalmajor og tjenestegjorde blant annet som sjef for NATO Defence College og møtte i NATOs faste råd i Paris. Hugo Munthe Kaas var en meget aktiv motstandsmann før han ble engasjert i base Elg, og han gjorde også karriere i Forsvaret etter krigen.

Soldatene fra hjemmefronten fortjente absolutt den takk Regjeringen rettet til dem ved demobiliseringen sommeren 1945:

«Våre hjemmestyrker ble til da fienden sto på høyden av sin makt og da han hersket uinnskrenket i landet. De vokste jevnt og sikkert frem til tross for alle hemningsløse forsøk på å knuse dem. De er selv uttrykk for viljen hos den norske ungdom til aldri å gi opp, selv ikke for overmakten, og for sunn ungdoms trang til å kjempe for frihet og rett.»

Med disse ordene er det en stor glede for meg å avduke minneplaten over Base Elg.